

การแปรรูปวรรณคดีเรื่องสังข์ทองเป็นสื่อวัฒนธรรมประชานิยม¹

Transforming Sangthong Literature into Popular Cultural Media

วัชรนันท์ ชูทัพ²

Watsaranan Chuthap²

Received: May 3, 2024

Revised: August 31, 2024

Accepted: September 6, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรรูปวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง เป็นสื่อวัฒนธรรมประชานิยม ผลการศึกษาพบว่า การนำวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาแปรรูปทำให้มองเห็นการพัฒนาด้านรูปแบบตั้งแต่การเป็นนิทานพื้นบ้านสู่การเป็นนิทานชาดก กลอนบทละคร ละครนอก วรรณคดีในบทเรียน กระทั่งปัจจุบันอยู่ในรูปของสื่อวัฒนธรรมประชานิยม 5 รูปแบบ คือ 1) นวนิยาย 2) การ์ตูน 3) บทเพลงร่วมสมัย 4) บทเพลงประกอบละคร 5) สตีกเกอร์ไลน์ ด้านเนื้อหาเนื้อเรื่องจากวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาแปรรูป ดังนี้ 1) นวนิยาย นำเอาตัวละครและเนื้อเรื่องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวละครในวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง และวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ มาเล่าปนกัน สร้างเป็นนวนิยายในรูปของแฟนฟิคชัน

¹ บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง “สุนทรียะและซอฟต์แวร์จากการแปรรูปวรรณคดีเรื่องสังข์ทองเป็นสื่อวัฒนธรรมประชานิยม”

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (Thai language lecturer, Faculty of Education, Surat Thani Rajabhat University) E-mail: watsaranan@hotmail.com

วรรณคดีไทย 2) การ์ตูน นำเนื้อเรื่องตอนใดตอนหนึ่งหรือนำเนื้อเรื่องทั้งหมดมาเป็นเนื้อหาของการ์ตูน 3) บทเพลงร่วมสมัย นำลักษณะโดดเด่นของตัวละครและเนื้อเรื่องตอนใดตอนหนึ่งมาเรียงร้อยเป็นเนื้อเพลง บางบทเพลงผู้เรียบเรียงได้แสดงทัศนะไว้ด้วย 4) บทเพลงประกอบละคร มี 2 รูปแบบ คือ นำเสนอมารักของแม่ที่มีต่อลูกและนำเอาเนื้อเรื่องจากวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง มาตีความใหม่ตามทัศนะของผู้เรียบเรียง 5) สติกเกอร์ไลน์ นำตัวละครมาดัดแปลงเป็นการ์ตูน มีคำหรือข้อความสั้น ๆ แทนความรู้สึก มีทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียง การแปรรูปวรรณคดีจึงเป็นกระบวนการหนึ่งของการสืบทอดและสร้างสรรค์วรรณคดีให้คงอยู่สืบไป

คำสำคัญ: การแปรรูป, วรรณคดีเรื่องสังข์ทอง, สื่อวัฒนธรรมประชานิยม

Abstract

This academic article aims to study the transformation of Sangthong literature into popular culture media. The result shows that the transformation of Sangthong literature has resulted in the development of the format from a Jataka tale, poetry plays and foreign dramas, to the literature in the textbook. Nowadays, there are five forms of popular culture in the media; 1) novels 2) cartoons 3) contemporary songs 4) drama soundtracks, and 5) Line Stickers. In terms of the content, there is a transformation into 1) novel: the characters and stories from Sangthong literature and other literature are mixed together, creating a novel in the form of fan fiction of Thai literature; 2) Cartoon: some episodes and the entire story have been made into cartoons; 3) Contemporary songs: the distinctive characteristics of some characters and stories have been made into lyrics, and the composers have expressed their views in some songs; 4) The drama's soundtrack has two formats: presenting a mother's love for her child and reinterpreting the story

of Sangthong according to the composer's point of view; 5) Line Stickers: characters have been transformed into cartoons with words or short messages representing feelings, including images, animations, and animations with sound. In summary, the transformation of literature is a process of inheriting and creating literature to endure forever.

Keywords: Transforming, Sangthong Literature, Popular Culture Media

บทนำ

นิทานพื้นบ้านเรื่อง สังข์ทอง เป็นนิทานพื้นบ้านเก่าแก่ที่พระเถระชาวเชียงใหม่ได้รวบรวมเรื่องราวปริมาตรมาแต่งในรูปของชาดก คือ สุวรรณสังขชาดก ในหนังสือปัญญาสชาดก ระหว่างพุทธศักราช 2000-2200 โดยได้เขียนเป็นภาษาบาลีมีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ในสมัยอยุธยาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศได้นำนิทานพื้นบ้านเรื่อง สังข์ทอง ตอนพระสังข์ตีคลี มาแต่งเป็นกลอนบทละคร ในสมัยนี้เชื่อกันว่าสังข์ทองเป็นเรื่องจริง ทั้งนี้ เพราะสถานที่ที่ปรากฏในเรื่องเป็นสถานที่ที่มีอยู่จริง เช่น เมืองทุ่งยั้งและสนามตีคลีอยู่ที่จังหวัดอุตรดิตถ์ เมืองของท้าวสามนต์ คือ เมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา และที่จังหวัดนี้ยังมีภูเขาชื่อเขาขิมงมา ซึ่งพระสังข์เคยเหาะข้ามระหว่างตีคลี (รีโนฤทัย สัจจพันธุ์, 2551: 9-10) ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงพระราชนิพนธ์สังข์ทองเป็นบทละครนอก ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก กระทรวงศึกษาธิการได้นำสังข์ทองฉบับนี้มาเป็นวรรณคดีในแบบเรียน โดยกำหนดให้เรียนในช่วงชั้นประถมศึกษา กระทั่งถึงปัจจุบันกระแสความนิยมที่คนในสังคมมีต่อวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง ก็ได้คลี่คลาย ดังจะเห็นได้จากการนำวรรณคดีเรื่องนี้มาแปรรูปเป็นสื่อวัฒนธรรมประชานิยม

การแปรรูปวรรณคดี คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของวรรณคดีจากรูปแบบหนึ่งไปเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่ง รีโนฤทัย สัจจพันธุ์ (2558: 3-4) กล่าวว่า การแปรรูปวรรณคดีเป็นการดัดแปลงรูปแบบวรรณคดีหรือการนำเอาวรรณคดีไปปรุงใหม่ ลักษณะโดดเด่นของการแปรรูปนี้คือ การตัด เติม เสริม ต่อ ย้าย ยุบ ย่อ ขยาย สลับ เปลี่ยน หรือแปลงเนื้อหาของวรรณคดี

ต้นฉบับให้สอดคล้องกับวรรณกรรมอีกรูปแบบหนึ่ง วรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง เป็นหนึ่งในวรรณคดีที่มีผู้นำมาปรับปรุงใหม่ในรูปของสื่อวัฒนธรรมประชานิยมหรือสื่อตามสมัยนิยมที่คนในสังคมนิยมชมชอบ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2567) กล่าวถึง สื่อวัฒนธรรมประชานิยมว่าเป็นศัพท์บัญญัติจากคำภาษาอังกฤษว่า Popular Culture ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ที่แพร่หลายอย่างกว้างขวางและคนทั่วไปชื่นชอบจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ (2561: 77) กล่าวว่า คุณลักษณะที่จะเรียกว่าวัฒนธรรมสมัยนิยมจะต้องประกอบด้วย 1) เป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ชื่นชอบ 2) เป็นสิ่งที่ได้รับการออกแบบ หรือผลิตขึ้นเพื่อให้คนจำนวนมากชื่นชอบทั้งโดยหวังผลทางด้านการค้าและการสร้างกำไรในทิศทางของกระแสบริโภคนิยมในระบบทุนนิยม กฤษฏา ธีระโกศลพงศ์ (2561: 44) กล่าวว่า วัฒนธรรมประชานิยมมีหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นรายการโทรทัศน์ หนังสือ การ์ตูน เพลงที่ได้รับความนิยม แฟชั่นการแต่งกาย นิตยสาร กีฬา อาหาร โฆษณา และพิธีกรรมต่าง ๆ จนสามารถสร้างแฟนคลับ (Fandom) ขึ้นมาเป็นจำนวนมาก โดยมีรูปแบบทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากพลังทางสังคมที่ขับเคลื่อนโดยมวลชน อันมีคุณลักษณะแตกต่างเฉพาะกลุ่ม (เพศสภาพ อายุ ชนชั้น และเชื้อชาติ) เช่น เพลงป๊อป นวนิยายโรแมนติก หนังสือ การ์ตูน กีฬาบางประเภท (มวยปล้ำ) และภาพยนตร์

ส่วน สื่อวัฒนธรรมประชานิยม ของการศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหา คือ เป็นสื่อวัฒนธรรมประชานิยมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง ฉบับพระราชหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยมีการระบุไว้ในหน้าคำนำของนวนิยายและการ์ตูนส่วนบทเพลงร่วมสมัย บทเพลงประกอบละคร และสตีกเกอร์ไลน์ ยี่สิบวันที่เข้าไปสืบค้นข้อมูลเป็นช่วงเวลาของการเผยแพร่ ขอบเขตด้านเวลาของศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงอยู่ในช่วง พ.ศ. 2548-2567 ส่วนขอบเขตด้านรูปแบบเป็นสื่อวัฒนธรรมประชานิยมในรูปแบบของ 1) นวนิยาย 2) การ์ตูน 3) บทเพลงร่วมสมัย 4) บทเพลงประกอบละคร 5) สตีกเกอร์ไลน์ ซึ่งจะเห็นว่าสื่อวัฒนธรรมประชานิยมดังกล่าวคนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและเข้าถึงได้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นเอกสารตามขอบเขตการค้นคว้าที่รวบรวมคัดเลือกมาเป็นเอกสารสำหรับศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ 1 เท่านั้น

ตารางที่ 1 สังกัของในรูปของสื่อวัฒนธรรมประชานิยม

ลำดับ	ชื่อผลงาน	เจ้าของผลงาน	รูปแบบ	ปีที่ เผยแพร่
1	แม่รักยักษา	อลินา	นวนิยาย	2563
2	สังข์ทอง	กิตติพงศ์ น่วมวิจิตร	การ์ตูน	2551
3	สังข์ทองตอน กำเนิดพระสังข์	เพน สตูดิโอ	การ์ตูน	2555
4	เล่าเรื่องสังข์ทอง	วิเชียร เกษประทุม	การ์ตูน	ไม่ปรากฏปีที่ตีพิมพ์
5	สังข์ทองฉบับ การ์ตูน	ชลลดา ชะบางบอน	การ์ตูน	2548
6	รจนา	นิตา ลลดา	บทเพลง ร่วมสมัย	2567
7	รจนา กับเงาะ	วงสไบ	บทเพลง ร่วมสมัย	2567
8	รจนาเอ๋ย	จิ๋ว สกุนชัย	บทเพลง ร่วมสมัย	2567
9	สังข์ทองหลงใจ รจนา	หนุ่ม เมืองเขม น้ำค้าง ชไมพร	บทเพลง ร่วมสมัย	2567
10	สังข์ทองลูกแม่	แอน มิตรชัย	บทเพลง ประกอบละคร พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2561	2567

11	ลิขิตฟ้า (รจนารำไห้)	ธนภัทร ดิษฐไชยวงศ์	บทเพลง ประกอบละคร พ.ศ.2561	2567
12	สตีกเกอร์ไลน์ เงาะกวน	ศรีเอเทอร์สตีกเกอร์	สตีกเกอร์ไลน์	
13	เงาะกวน ตึกตึก	ศรีเอเทอร์สตีกเกอร์	สตีกเกอร์ไลน์	2567
14	เงาะกวน ตึกตึก 3	ศรีเอเทอร์สตีกเกอร์	สตีกเกอร์ไลน์	2567
15	เจ้าเงาะผู้ อัปลักษณ์และ นงคราญรจนา	สตีกเกอร์ไลน์	สตีกเกอร์ไลน์	2567
16	สตีกเกอร์ไลน์ สังข์ทองกลับ มาแล้ว	Bucketheart	สตีกเกอร์ไลน์	2567
17	สตีกเกอร์ไลน์ สังข์ทอง	อิโมจิไลน์ ศรีเอเทอร์ไทย	สตีกเกอร์ไลน์	2567

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า “สังข์ทอง” ในรูปของสื่อวัฒนธรรมประชาานิยม นอกจากช่วยให้มองเห็นรูปแบบของวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง ที่แปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นการปรับตัวของวรรณคดีไทยไปตามมิติทางสังคมด้วย เหตุนี้ผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง ที่แปรรูปเป็นสื่อวัฒนธรรมประชาานิยม ทั้งนี้ เพื่อจะได้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนารูปแบบของวรรณคดีเรื่อง สังข์ทองไปตามกาลเวลา

สังข์ทองในรูปของนวนิยาย

นวนิยายเป็นบันเทิงคดีในรูปแบบร้อยแก้วที่แต่งขึ้นเพื่อความบันเทิง เดิมทีคนไทยจะเรียกเรื่องแต่งสมมติขึ้นนี้ว่า เรื่องอ่านเล่น หรือเรื่องประโลมโลก ซึ่งวิภา กงกะนันทน์ (2561: 3) กล่าวว่า นวนิยายเป็นเรื่องเล่าขนาดยาว ผู้แต่งสร้างเรื่องราวสมมุติขึ้นให้ดูเป็นเรื่องจริงหรือเหมือนเรื่องจริง มีความยาวไม่น้อยกว่า 50,000 คำ จะเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ไม่มีตัวตนจริง จากการสำรวจพบวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง ที่นำมาแปรรูปเป็นนวนิยาย จำนวน 1 เรื่อง คือ แม่รักยักษ์

แม่รักยักษ์ เป็นบทประพันธ์ของ อลิษา ซึ่งมีชื่อจริงว่า ปาริฉัตร ศาลิคุปตธิดาของ พล.ร.อ.วิเชียร กับ อ่องนุ ศาลิคุปต นามปากกา อลิษา นี้ใช้แต่งนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวน เรื่องรักเหนือจริง และแนวแฟนตาซี ในการแต่ง แม่รักยักษ์ ผู้แต่งกล่าวไว้ใน “หน้าคำนำนักเขียน” ว่าบรรจงสร้างนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นจากความสะเทือนใจในรักที่อาภัพของนางพันธุรัตที่เฝ้าทะนุถนอมเลี้ยงดูพระสังข์ด้วยความรักใคร่ แต่สุดท้ายกลับโดนทอดทิ้ง ถูกขโมยข้าวของ และมีหน้าซำก่อนตายยังให้เงินตามนต์พระสังข์ไว้เลี้ยงชีพอีก ดังปรากฏในฉั้วบท

“ฉันเคยรับเด็กมาเป็นลูกบุญธรรมคนหนึ่ง แต่พอโตขึ้นเขาก็กลับไปอยู่กับพ่อกับแม่เขา
แกมตอนไปไม่ไปเปล่า ยังเอาตัวซุบทองในบ่อของหล่อนจนน้ำทองหายไปครึ่งค่อนบ่อ
หยิบฉวยเกราะเงาะป่า เกือกแก้วกับพระขรรค์ติดตัวไปด้วย ขโมยกันซึ่ง ๆ หน้า อย่างนี้
หล่อนควรโกรธใช้ไหม...แอ้...ผิดแล้ว ด้วยความใจดี มีเมตตาและรักเด็ก แทนที่จะโกรธ
หล่อนกลับเป็นห่วงกลัวพ่อสังข์ทองหนีออกจากวังไปแล้วจะอด ๆ อยาก ๆ เอาตัวไม่รอด
เลยสอนมนตรีเรียกปลาเรียกเนื้อติดตัวให้ไปอีก”
(อลิษา, 2563: 4)

นางพันธุรัตจึงกลายมาเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ความเวทนาในชะตาชีวิตของยักษ์ผู้อาภัพจึงเป็นเนื้อเรื่องตัวละครยักษ์จากวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ อาทิ นางยักษ์สังขารานางเมรี จากวรรณคดีเรื่องนางสิบสอง นางผีเสื้อสมุทรจากวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี

ที่ต่างก็มีจุดจบ คือ ออกแตกตาย กลายมาเป็นเพื่อนร่วมชะตาชีวิตหรือตัวละครสนับสนุนที่คอยเคียงข้างค้ำจุนช่วยเหลือให้ พันธูรัต วงศ์กุ่มภักดิ์ ใน แม่รักยกษา ผ่านวิกฤตชีวิตที่ผู้แต่งรจนาขึ้นจากจินตนาการว่ากำลังตกอับเผชิญมรสุมชีวิตจากพิษเศรษฐกิจตกต่ำดังปรากฏในตัวบท

“คือ...เมื่อก่อนทางบ้านฐานะดีมากค่ะ...ดีแบบครองเมืองทั้งเมือง มีบ่อเงินบ่อทองเป็นของตัวเอง มีถนิมพิมพาภรณ์ไม่รู้กี่หีบต่อที่หีบ มีข้าทาสบริวารมากมายจนล่อนจাঁชื่อได้ไม่หมดนั้นแหละ แต่ตอนนี้เศรษฐกิจไม่ค่อยดีเท่าไร...โบหน้างามเศร้าโศกอย่างจนใจ ใครจะไปคาดฝันกันล่ะว่าจู่ ๆ บ่อเงินบ่อทองของล่อนจাঁก็แห้งเหือดไปเสียเฉย ๆ ข้าทาสบริวาร รวมถึงนางกำนัลคนโปรดชายขวาที่ไม่เคยมีชื่อก็เลื่อนหายไปกับกาลเวลา เครื่องประดับชิ้นแล้วชิ้นเล่าถูกขายออกไปจนแทบเกลี้ยงหีบ”
(อลินา, 2563: 2)

นอกจากนี้ ผู้แต่งยังนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมาผนวกเข้ากับเนื้อเรื่องด้วย เช่น การให้ฤๅษีแปลงสารเพื่อปลอมแปลงเอกสารในการสมัครงาน การให้คุณแม่บ้านทำแผนการสอน การกินของหรรุหระ การใช้สินค้ายี่ห้อดัง การเป็นแฟนคลับดารานักแสดงศิลปินเคป๊อป ซึ่งกลุ่มผู้คลั่งไคล้จะต้องซื้อบัตรคอนเสิร์ต อาร์มีบอมบ์ และอื่น ๆ เพื่อประกาศศักดาความเป็นแฟนคลับตัวจริง แฟนคลับจึงต่างพยายามหาเงินมาซื้อของที่ระลึกกระทั่งไม่มีเงินจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ เหล่านี้ ได้สะท้อนวิถีของวัยรุ่นไทยในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี แม่รักยกษา จึงไม่ได้เป็นเพียงผลผลิตที่เกิดจากการแปรรูปของวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง เพียงอย่างเดียว แต่ยังทำหน้าที่เตือนสติชี้ช่องให้มองเห็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่กำลังเกิดขึ้นกับคนในชาติด้วย

สังข์ทองในรูปของการ์ตูน

การ์ตูนเป็นสื่อวัฒนธรรมประชานิยมอีกหนึ่งประเภทที่ได้รับความนิยมมากจากเด็กและเยาวชน ชมนาด บุญอารีย์ (2555: 116) กล่าวว่า การ์ตูน หมายถึง ภาพวาดในลักษณะง่าย ๆ ซึ่งผิดไปจากความเป็นจริง โดยลดทอนรายละเอียดที่ไม่จำเป็นออก มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ภาพสื่อความหมายแทนตัวอักษร หรือใช้ภาพเป็นตัวแทนของการพูดหรือการแสดงออก หรือใช้ประกอบการเล่าเรื่องทั้งบันเทิงคดีและสารคดี จากการสำรวจพบวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง ที่นำมาแปรรูปเป็นการ์ตูน 3 รูปแบบ คือ

1. สังข์ทอง ฉบับการ์ตูน ของ เพน สตูดิโอ ซึ่งเป็นทั้งผู้แต่งและผู้วาดภาพได้นำวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง ฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนกำเนิดพระสังข์ มาเป็นเนื้อหาของการ์ตูน ความโดดเด่นของการ์ตูนเล่มนี้คือ ผู้แต่งสามารถเล่ารายละเอียดของเนื้อหาในตอนดังกล่าวได้ครบถ้วน มีการแทรกเหตุการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเข้าไปในเนื้อหาของการ์ตูนด้วย ดังปรากฏในตัวอย่าง

“เอาละ ข้ามีรางวัลในคำทำนายของเจ้า...
เอานี่...คูบองช่วยชาติ 2,000 บาท ไปแลกซื้อของเอาตามใจ”
(เพน สตูดิโอ, 2555: 7)

เหตุการณ์ทางสังคมที่ผู้แต่งแทรกเข้าไปในเรื่องนี้นอกจากช่วยให้มองเห็นความเป็นไปของสังคมในขณะนั้นแล้ว ยังช่วยเพิ่มความขบขันให้กับผู้อ่าน ซึ่งความขำขันนี้ผู้แต่งยังแทรกปนอยู่กับการเล่าเรื่องงตลอดทั้งเล่ม เช่น

“เมื่อไหร่ องค์กรเหนือหัวจะมีพระราชโอรสให้เป็นมิ่งขวัญแก่ประชาชน
อย่างเราได้ชื่นใจบ้างหรือว่าพระองค์จะเป็นหมัน”
“น้องเองก็กำลังท้องไส้ ชักเกิดความหวาดกลัวแล้วสิว่าหากลูก
ออกมาเป็นหอยแมลงภู่หรือปูม้าขึ้นมาละแยแน่ ๆ เลย”
(เพน สตูดิโอ 2555: 7, 20)

ด้านเนื้อหาผู้แตงนำเสนอเป็นข้อความสั้น ๆ มีรูปภาพประกอบ ตัวการ์ตูน ฉาก ลายเส้น วาดเป็นแบบการ์ตูนไทยแนวชายหัวเราะ นำเสนอด้วยภาพขาว - ดำ หนังสือการ์ตูนเล่มนี้จึงสามารถอ่านได้ทั้งเพื่อความบันเทิงจรรโลงใจหรือจะอ่านเพื่อประกอบการเรียนการเตรียมตัวสอบก็ได้

2. การ์ตูน ของ ชลลดา ชะบางบอน (2548) ผู้วาดภาพ คือ ชานู บุญกลาง การ์ตูนเล่มนี้มีความโดดเด่น 2 ประการ ได้แก่ 1) ด้านการนำเสนอเนื้อหา คือ สามารถนำเสนอเนื้อหาได้ครบถ้วนสมบูรณ์ตั้งแต่ตอนกำเนิดพระสังข์กระทั่งถึงตอนท้าวยศวิมลตามพระสังข์ให้มาช่วยรบกับพระอินทร์จนรบชนะและได้ปกครองบ้านเมืองกับนางรจนาอย่างมีความสุข ในการนำเสนอเนื้อหาผู้แตงได้แทรกบทประพันธ์ร้อยกรองที่เป็นวรรณคดีของเข้าไปด้วย เพื่อให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับเนื้อหาตามต้นฉบับขณะที่อ่านส่วนที่เป็นร้อยแก้ว ซึ่งการแทรกบทประพันธ์ร้อยกรองเข้าไปด้วยนี้ได้ช่วยเพิ่มความตึงต๋ำเกิดอรรถรสขณะที่อ่านทั้งจากรสคำ รสความ ผู้อ่านจึงเข้าถึงอารมณ์และอ่านสนุกยิ่งขึ้น 2) ด้านรูปภาพประกอบ การ์ตูนเล่มนี้นำเสนอด้วยภาพสีและภาพขาว - ดำ มีการแนะนำตัวละครที่เป็นการ์ตูนก่อนเข้าสู่เนื้อหา ตัวการ์ตูน ฉาก ลายเส้นเป็นแบบการ์ตูนญี่ปุ่น มีการผสมผสานเอาลักษณะของการ์ตูนแอนิเมชันเข้าไปร่วมกับการสร้างตัวการ์ตูนด้วย จึงทำให้รู้สึกทันสมัย ตระการตา และรู้สึกว่าเป็นของใหม่ ไม่เก่าคร่ำครึ การ์ตูนเล่มนี้จึงสามารถอ่านได้ทั้งในฐานะสื่อให้ความบันเทิงและสื่อการเรียนรู้ประกอบการศึกษา

3. หนังสือภาพพระบายสี ของ กิตติพงศ์ น่วมวิจิตร เจ้าของผลงานตั้งชื่อว่า สนุกกับการระบายสี วรรณคดีพื้นบ้านเรื่อง สังข์ทอง หนังสือภาพเล่มนี้มีลักษณะเป็นรูปภาพให้เด็ก ๆ ฝึกหัดระบายสี ภายในเล่มประกอบด้วยรูปภาพสำหรับระบายสี ได้ภาพมีเนื้อเรื่องของสังข์ทองที่สัมพันธ์กับรูปภาพ ส่วนเนื้อหาในเล่มเริ่มที่ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัตมาถึงเขาหลวงกระทั่งถึงตอนพระสังข์ได้ครองรักกับนางรจนาอย่างมีความสุข โดยเนื้อหาแนะนำเป็นแบบย่อ ๆ บรรยายด้วยร้อยแก้ว แทรกบทกลอนที่เป็นวรรณคดีจำนวน 1 บท คือ

“นางเห็นรูปสุวรรณอยู่ชั้นใน รูปเงาะสวมไว้ให้คนหลง
ใครใครไม่เห็นรูปทรง พระเป็นทองทั้งองค์อร่ามตา”

(กิตติพงศ์ น่วมวิจิตร, 2551: 5)

หนังสือภาพเล่มนี้จึงเหมาะกับผู้อ่านที่อยู่ระดับช่วงชั้นปฐมวัยหรือประถมศึกษา เนื่องจากใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกอ่านเป็นเครื่องมือในการช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อมัดเล็ก มัดใหญ่ ให้แข็งแรงด้วยการระบายสี ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังให้เด็กเล็ก มีนิสัยรักการอ่านและได้เรียนรู้สัมผัสกับมรดกทางวัฒนธรรมไทยไปด้วยในขณะเดียวกัน

สังข์ทองในรูปของบทเพลงร่วมสมัย

บทเพลงเป็นสื่อวัฒนธรรมประชาานิยมอีกหนึ่งประเภทที่คนในสังคมให้ความสนใจเป็นอย่างมาก จุดมุ่งหมายของบทเพลงมุ่งให้ความเพลิดเพลิน จรรโลงใจ หรือผ่อนคลายความตึงเครียด พรทิพย์ ฉายก็ และจันทนา แก้ววิเชียร (2561: 88) กล่าวว่า บทเพลงเป็นผลงานทางศิลปะ มีภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร มีเนื้อหาเหมือนวรรณกรรมทั่วไป แต่มีดนตรีเป็นส่วนประกอบ สามารถเข้าถึงผู้ฟังทุกเพศ ทุกวัย และเกิดความประทับใจในเวลาอันรวดเร็ว ปัจจุบันบทเพลงที่ประกอบสร้างจากวรรณคดีได้รับความนิยมจากผู้ฟังเป็นจำนวนมาก ซึ่งในนี้ก็จะกล่าวถึงบทเพลงที่นำเรื่องราวจากวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาแปรรูปเป็นบทเพลงร่วมสมัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รจนา

รจนา เป็นบทเพลงที่ นิตา ลลดา เป็นผู้ขับร้อง เรียบเรียงเนื้อหาโดย ปาริวัฒน์ สุวรรณชัย บทเพลงนี้บอกเล่าความรู้สึกของหญิงสาวที่โดดเดี่ยว อ้างว้าง เพราะไม่มีคนรักอยู่เคียงข้าง ผู้เรียบเรียงได้ถ่ายทอดความรู้สึกเหงา เศร้า ของหญิงสาวที่ไม่มีคนรักเคียงคู่ จึงเกิดความอิจฉานางรจนาที่มีเจ้าชายรูปงามมารายล้อมให้เลือกเป็นคู่ครองมากมาย ดังปรากฏในบทเพลง

“นั่งดูละครตอนเช้าก็คิดอิจฉาในใจ อิจฉาเจ้าหญิงองค์นั้นที่มีคน...มารอให้เลือกไป”
(นิตา ลลดา, 2567)

โดยในบทเพลงยังสะท้อนอีกว่า สิ่งที่หญิงสาวพึงปรารถนามากที่สุดคือการมีสิทธิ์เลือกคนรักด้วยตัวเอง ดังปรากฏในบทเพลง

อยากมีสิทธิ์ขอเลือกใครตั้งรจนา เหล่าเจ้าชาย
ต่างมารอรับเอาพวงมาลัยจะเจ้าชายหรือเงาะคนที่ตรงกับใจ
ได้มีสิทธิ์เลือกใครเลือกคนที่ใจต้องการ”
(นิตา ลลดา, 2567)

ดังนั้น จะเห็นว่าบทเพลงนี้ได้นำเอาแนวคิดสำคัญคือการเลือกคนรักด้วยตัวเอง มานำเสนอ ซึ่งการหยิบยกเอาแนวคิดนี้มาเป็นเนื้อเพลงจึงมีความทันสมัยสัมพันธ์ไปกับยุค รจนาจึงเป็นตัวแทนของผู้หญิงยุคใหม่ที่เป็นผู้กำหนดและตัดสินใจเลือกคนรักด้วยตัวเอง หรือเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการก้าวข้ามขนบของการเป็นช่างเท้าหลังที่มีมาตั้งแต่ครั้งอดีตกาล

รจนากับเงาะ

บทเพลง รจนากับเงาะ ขับร้องโดย วงสไบ เป็นอีกหนึ่งบทเพลงที่นำเอาวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง ตอนรจนาเลือกคู่มาสรรค์สร้างเป็นเนื้อหา โดยบทเพลงนี้ได้นำเสนอโน้มนำใหม่อันเกิดจากการตั้งข้อสงสัยว่า นางรจนามองเห็นความงามของพระสังข์ที่ซ่อนอยู่ในรูปเงาะได้อย่างไร ในเมื่อตนซึ่งได้พินิจพิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน ก็ไม่พบความงามของเงาะป่า ดังปรากฏในบทเพลง

“แม่นางรจนา เธอมีสายตามองเงาะเป็นทอง ตัวพี่ได้แต่ยืนมอง
มองเงาะเป็นทอง น้องมองตรงไหน อันว่าพระสังข์พอถอดร่าง
มาก็กลายเป็นเงาะ พี่ได้แต่ยืนหัวเราะ มองน้องรักเงาะเหมือนในนิทาน”
(วงสไบ, 2567)

จากเนื้อหาของบทเพลงยังทำให้มองเห็นว่าในสายตาของคนที่มีความรัก มักมองเห็นคนรักในมุมที่งดงามเสมอ แม้ว่าภาพลักษณ์ของความงามนั้นจะคัดค้านกับสายตาคนนอก ประเด็นที่น่าเสนอได้น่าสนใจอีกหนึ่งประเด็นคือการที่ผู้แต่งยืนยันอย่างหนักแน่นว่า ถึงตนจะไม่ใช่วิวิเศษที่เหาะเหินเดินอากาศได้ แต่ก็มั่นใจมากกว่าตนเองรูปงามกว่าเงาะป่าแน่นอนอน ดังปรากฏในบทเพลง

“ถึงพี่ไม่ค่อยหล่อ แต่ชอบกอน้องรจนาหอ พี่ยังรูปหล่อกว่าเงาะ
อาจไม่วิวิเศษเหมือนเงาะ จะเหาะก็เหาะไม่เป็น จะขอเป็นคนติดดิน”
(วงสไบ, 2567)

แต่อย่างไรก็ตามสุดท้ายก็ขออน้อมรับในการตัดสินใจเลือกของนางรจนาและไม่ขอประณามการตัดสินใจนั้น แม้ว่า การตัดสินใจดังกล่าวจะเป็นต้นเหตุทำให้ตนต้องจมดิ่งอยู่กับความเจ็บปวด เพราะไม่ได้ถูกเลือกให้ยืนอยู่ในฐานะคนรักก็ตาม

รจนาเออย

รจนาเออย เป็นบทเพลงที่ จิว สกุนชัย ขับร้อง เรียบเรียงคำร้องโดย พงษ์ศักดิ์ ประดับสิริพรหม ความโดดเด่นของบทเพลงนี้พบ 3 ประการ คือ 1) นำเอาสัญลักษณ์ของเจ้าเงาะมาเรียบร้อยเป็นเนื้อหา ดังปรากฏในเนื้อเพลง

“มีดอกไม้สีแดงทัดหู ผิวก็คล้ำดำดูไม่น่ามอง ผมงก็หยิก
ตั้งคนป่าซาไก ปากคันแดงดังลูกแดงที่สุกในดง เครื่องทรง
กึ่งงูสีแดงข่างน่าขัน มองยังงักัน นะมันก็ไม่เหมือนคน”
(จิว สกุนชัย, 2567)

จากเนื้อเพลงจะเห็นว่าผู้แต่งบรรยายให้มองเห็นรูปพรรณสัณฐานของเจ้าเงาะคือ มีผิวคล้ำ ผมงก็หยิก ปากแดง สวมใส่เสื้อผ้าสีแดง ภาพลักษณ์ที่ไม่ชวนมองได้ทำให้เจ้าเงาะดูเหมือนตัวตลก ไม่มีความเป็นผู้เป็นคน

2) นำเอาเรื่องราวตอนที่เจ้าเงาะกำลังเดินทางเพื่อไปร่วมพิธีเลือกคู่ของนาง
รจนามาเป็นเนื้อหา ดังปรากฏในเนื้อเพลง

“โอ้เจ้าเงาะรอนแรมจะออกจากป่า มุ่งสู่พาราเพื่อเสี่ยงคู่
จากลูกเจ้าเมืองเลื่องลือโฉมทั้งเจ็ดธิดาามตั้งนางฟ้า
แข่งกับบรรดาเจ้าชายร้อยหัวเมือง คิดไปแล้วช่างเป็น
เรื่อน่าขัน ชะ เออ เอิง เอย”
(จิ๋ว สกฤษชัย, 2567)

3) นำเสนอเหตุการณ์ตอนที่พระธิดาทั้งเจ็ดเลือกคู่ ซึ่งพระธิดาทั้งหกต่างก็ได้
เจ้าชายรูปงามมาเป็นคู่ครอง มีเพียงรจนาธิดาคนสุดท้ายต้องทนนั้นที่ได้เงาะป่ามาเป็นคู่ ดัง
ปรากฏในเนื้อเพลง

“แต่แล้วดังเทวดาท่านปั้นแต่ง เจ้าหญิงทั้งหกได้คู่สมใจ
เหลือคนสุดท้ายแม่รจนา ชะ เออ เอิง เอย ไม่มองเจ้าชายแต่เห็นเงาะเป็นทอง
เสียงมาลัยเพื่อฝากชีวิต คงเป็นฟ้าลิขิตให้เกิดมาเพื่อ
เป็นคู่ครองข้างนอกไม่สวย แต่ข้างในเป็นทอง ถึงใคร
ไม่มอง แต่ฉันจะมอง มองแค่เธอ รจนาเอย”
(จิ๋ว สกฤษชัย, 2567)

ดังนั้น จะเห็นว่าบทเพลงนี้นอกจากบอกเล่าให้มองเห็นความเป็นเงาะ ที่รูปไม่
งาม นามไม่เพราะ อีกทั้ง ยังมีกิริยากระโดดกระเดกไปตามฝ่าพันธุ์ของเงาะแล้ว เนื้อ
เพลงที่ร้อยเรียงให้มีท่วงทำนองซ้ำ มีการทอดเสียงเอื้อนในบางจังหวะ ทำให้รู้สึกหดหูใจ
เศร้า ส้ำเวช ในความเป็นเงาะที่ไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง ดังนั้น ภาพที่รจนาตัดสินใจเลือกเอา
เงาะป่ามาเป็นคู่ชีวิต นอกจากสร้างความงงงวย สงสัย สมเพช และส้ำเวช ให้แก่ผู้พบ
เห็นแล้ว ยังยิ่งกตเจ้าเงาะให้อยู่ในฐานะของการเป็นจำเลยที่ทำให้เจ้าหญิงผู้สูงศักดิ์อย่าง
รจนาต้องได้รับการตำหนิจากบุคคลทั่วไป

สังข์ทองลงใจรจนา

สังข์ทองลงใจรจนา เป็นเพลงคู่ที่ขับร้องโดย หนู่ม เมืองخم และน้ำค้ำง ซไมพร บทเพลงนี้นำเสนอคำร้องและท่วงทำนองในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่งไทยอีสาน โดยนำเรื่องราวจากวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาตีความใหม่ และนำเสนอใหม่ในมุมมองของความรักอันมั่นคงที่รจนามีต่อเงาะผู้เป็นสามี ดังปรากฏในบทเพลง

“มางามแท้หล่านางฟ้ากะบ่ท้อ มีแพนแล้วบื้อนื้อนรจนา
อย่ามาปากหวาน นื้อนื้อนมีสามีแล้วละ
มีแล้วอ้ายกะบ่ว่า ปะมาอ้ายกะเสอา
เว้าจั่งซี้ตูกักศักดิ์ศรีนื้อนเก็นไป ถึงสามีสิผู้ฮ้ายเงาะป่าบ้ำไบ้ก็ใจเดียวหนา
อ้ายทิ้งหล้อมีพร้อมสรรพทรัพย์สินเงินตรา
ต่อให้อ้ายเป็นเทวดากะสิฮักผัวนื้อนคนเดียว”
(หนู่ม เมืองخم และน้ำค้ำง ซไมพร, 2567)

ในเนื้อเพลงยังนำเสนออีกว่าแม้จะมีชายหนุ่มที่เพียบพร้อม คือ มีรูปลักษณะดูดี หน้าตาตงงาม พุดจาไพเราะ อ่อนหวาน ฐานะร่ำรวย มาเสนอตัวขอเป็นคนรักใหม่ แต่นางรจนา ก็มีหัวใจที่เปลี่ยนใจไปรักกับชายคนใหม่ คงเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในความรักอันมั่นคงที่เจ้าเงาะมอบให้ ดังปรากฏในบทเพลง

“เงาะป่าบ้ำไบ้ ยังไงจะมาสู้ฮ้าย แพ้เพียงร่างกาย หัวใจไม่แพ้รอกหนา
อ้ายก็ฮักจริง ไปฮักคนอื่นดีกว่า พุดมากปล้ำตีมียะละ ก็ลองมาถ้ำพื่ออยากตาย
(หนู่ม เมืองخم และน้ำค้ำง ซไมพร, 2567)

การนำเสนอบทเพลงในท่วงทำนองของลูกทุ่งไทยอีสานนี้อาจเป็นความตั้งใจประการหนึ่งของผู้แต่งที่ต้องการนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงอีสานว่า มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ต่อสามีหรือชายคนรัก เฉกเช่นที่รจนารักเจ้าเงาะเพียงคนเดียว แม้จะมีชายรูป

งามเพียงพร้อมในทุกสิ่งมาเสนอตัว แต่นางก็มีหัวใจ ยังคงตั้งมั่นอยู่กับความรักเดียวใจเดียว เหมือนที่รจนาแน่วแน่มุ่งอยู่กับเงาผู้เป็นสามีที่ได้ชื่อว่า รูปช้วน ตัวดำ

สังข์ทองในรูปของบทเพลงประกอบละคร

บทเพลงประกอบละครหรือเพลงประกอบละครโทรทัศน์เป็นบทเพลงที่ขับร้องร่วมกับวงดนตรี ใช้ประกอบภาพไตเติ้ลละครเป็นหลักหรือมักจะเรียกว่า เพลงนำ เพลงไตเติ้ล หรือเพลงไตเติ้ลหัวเรื่อง รวมทั้ง ยังนำไปใช้ประกอบให้เข้ากับฉากต่าง ๆ ของละครได้ทั้งหมดหรือเกือบจะทั้งหมดตลอดทั้งเรื่อง (จิตพงษ์ ตรีมาศ, 2561: 101) ในพุทธศักราช 2550 บริษัทสามเศียร ดีต้า วิดีโอโปรดักชั่น ได้นำวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีช่อง 7 โดยมีบทเพลงประกอบละคร จำนวน 1 บทเพลง คือ สังข์ทองลูกแม่ และในพุทธศักราช 2561 บริษัทดังกล่าวได้นำวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาสร้างเป็นละครโทรทัศน์ใหม่อีกครั้ง โดยในครั้งนี้มีบทเพลงประกอบละคร จำนวน 2 บทเพลง คือ สังข์ทองลูกแม่ และลิขิตฟ้า (รจนาว่าให้) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

สังข์ทองลูกแม่

สังข์ทองลูกแม่ เป็นบทเพลงที่ขับร้องโดย แอน มิตรชัย ใช้ประกอบละครโทรทัศน์เรื่อง สังข์ทอง ออกอากาศในช่วงพุทธศักราช 2550 และพุทธศักราช 2561 บทเพลงนี้นำเสนอเนื้อหา ท่วงทำนอง และจังหวะของเพลง 2 ลักษณะ คือ 1) ช่วงแรกนำเสนอบทเพลงในจังหวะช้า มีการทอดเสียงเอื้อนยาวในบางจังหวะ คล้ายเพลงกล่อมเด็ก เนื้อเพลงกล่าวถึงความรักของนางจันทร์เทวีที่มีต่อพระสังข์ ดังปรากฏในบทเพลง

“สังข์ทองลูกแม่ งามแท้พ่อคุณ มาหาแม่ชิตี มาหาแม่ชิตี
อกแม่นี้มีไออุ่น มีตักละมุน ให้ลูกหนุน ให้ลูกนอน
มีน้ำนมจาก ทรวงอกหอมหวาน มาเออะจ่อมขวัญ

อย่าอวรณ์ รัก แม่รักเจ้าขวัญอ่อน มาตีมีมานอนให้สบาย”
(แอน มิตรชัย, 2567)

จากเนื้อหาของเพลงสะท้อนถึงความรักของแม่บังเกิดเกล้าได้เป็นอย่างดี มองเห็นการเฝ้าทะนุถนอมเลี้ยงดูลูกด้วยความรักใคร่ อ่อนโยน อันเป็นเครื่องสะท้อนสายใยรักที่แม่มีต่อลูกอย่างเหนียวแน่น

2) นำเอาลักษณะของนางพันธุรัตและความรักที่นางยักษ์มีต่อพระสังข์ลูกต่างเผ่าพันธุ์มาเรียงร้อยเป็นเนื้อหาตั้งปรากฏในเนื้อเพลง

“นางพันธุรัตเอ๋ย เป็นนางยักษ์ศรี ลูกผิวไม่มี ตัวคนเดียว
อยากได้สังข์น้อย มาเป็นกลอยใจ เกิดมีเยื่อใย รักใคร่กลมเกลียว
ตัวเป็นยักษ์เอ๋ย หัวันใจลูกกลัว ร่ายมนต์แปลงตัว กลายเป็นคน”
(แอน มิตรชัย, 2567)

3) บรรยายให้มองเห็นความรักที่นางพันธุรัตมีต่อพระสังข์ แม้ความรักนี้จะเกิดกับลูกที่ไม่ใช่สายเลือดแท้ ๆ ของตน ดังปรากฏในเนื้อเพลง

“ถึงลูกไม่ใช่สายเลือดในอก แม่ขอพุ่มฝักตั้งดวงกมล
ลูกจำอย่าออกไปเที่ยวชุกชน ทุกแห่งหนล้วนอันตราย
จำไว้ให้ดีนะลูกสังข์นะ ลูกเจ็บเพียงร่างแม่ยอมเสียตา
ถ้าแม่ลูกเจ็บจนมรณา ลูกจำแม่ชอกล้นใจตายตาม”
(แอน มิตรชัย, 2567)

จากเนื้อหาของบทเพลงสะท้อนความรักที่นางพันธุรัตมีต่อพระสังข์ได้เป็นอย่างดี แม้ความรักที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากลูกที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขโดยตรง แต่ความห่วงหาอาทร ความเป็นห่วงเป็นใย ความเสียสละ นางยักษ์ตนนี้ก็มีให้พระสังข์มิได้ยิ่งหย่อนไปกว่าแม่บังเกิดเกล้า และที่สำคัญยักษ์พันธุรัตได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่านางอุทิศให้พระสังข์

ได้กระทั่งชีวิต สังข์ทองลูกแม่ จึงเป็นบทเพลงที่นำความรักของแม่มาเรียงร้อยเป็นเนื้อเพลงทั้งจากความรักของแม่ผู้ให้กำเนิดและแม่ที่เลี้ยงดูกระทั่งเติบโต ซึ่งความรักของแม่ทั้งสองลักษณะส่วนใหญ่มิแพ้กัน

ลิขิตฟ้า (รจนาร้าไห้)

ลิขิตฟ้า (รจนาร้าไห้) เป็นเพลงคู่ที่ขับร้องโดย ธนภัทร ดิษฐไชยวงศ์ และ สุรศักดิ์ สุวรรณวงษ์ โดยเนื้อหาของบทเพลงนำเสนอความรู้สึกของรจนานาที่ไม่เข้าใจพระสังข์และเกิดความรู้สึกกินแหนงแคลงใจในความรักที่พระสังข์มอบให้ ดังปรากฏในบทเพลง

“ยิ่งรักยิ่งเจ็บ ยิ่งใกล้ก็ยิ่งเหงา เธอรักฉันหรือเปล่า ยังสงสัย
ธาตุแท้ของเธอ ข้างนอกหรือข้างใน หน้าตาหรือหัวใจ ทำเพื่อเธอได้ทุกอย่าง”

(ธนภัทร ดิษฐไชยวงศ์ และสุรศักดิ์ สุวรรณวงษ์, 2567)

จากเนื้อหาของบทเพลงยังนำเสนอให้มองเห็นว่านางรจนานาเจ็บปวดอยู่กับความไม่รู้ อันเกิดจากความสงสัยและแคลงใจว่าพระสังข์ไม่รัก นอกจากนี้ ก็ยังนำเสนออีกว่าสุดท้ายความรักและความสุขของนางรจนานากับพระสังข์ คือ การได้ครองรักกันอย่างสงบร่มเย็นเป็นสุข อยู่ที่กระท่อมปลายนา ดังปรากฏในบทเพลง

“จะอยู่ที่ไหน ก็ไม่สุขใจเหมือนปลายนา
อยู่เวียงวังทอง ก็ไม่มีค่า”

(ธนภัทร ดิษฐไชยวงศ์ และสุรศักดิ์ สุวรรณวงษ์, 2567)

ดังนั้น ลิขิตฟ้า (รจนาร้าไห้) นอกจากนำเสนอความโดดเด่นของเนื้อหาในส่วนของความเชื่อเรื่องพรหมลิขิตที่ทำให้รจนานาได้เห็นรูปทองของพระสังข์ที่ซ่อนอยู่ในรูปเงาะ ซึ่งเป็นตอนที่สำคัญของวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาแนะนำแล้ว ยังนำเอาอารมณ์ในแบบพ่อแก่แม่เฒ่าของคู่พระคู่นางมาแนะนำเสนอด้วย ทำให้มองเห็นภาพของหนุ่มสาว

ยามรักกันใหม่ ๆ ประกอบกับบทเพลงนี้นำเสนอในแนวสตรีทจึงทำให้เกิดความทันสมัย ทำให้คนรุ่นใหม่เข้าใจง่าย ไม่รู้สึกว่าเป็นของโบราณ

สังข์ทองในรูปของสติกเกอร์ไลน์

สติกเกอร์ไลน์ เป็นการตูนที่ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนอารมณ์ความรู้สึกเพื่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวันผ่านช่องทางการสื่อสารแอปพลิเคชันไลน์ ฌัตตยา เอี่ยมคง และเทวิน ธีระวุฒิ (2564: 28) กล่าวเพิ่มเติมว่า สติกเกอร์ไลน์ประกอบด้วยภาพการ์ตูนและคำพูดแทนความรู้สึกในขณะสนทนา ซึ่งช่วยให้การพูดคุยผ่านแอปพลิเคชันไลน์เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น มีทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียง ปัจจุบันผู้ผลิตนำเอาตัวละครในวรรณคดีมาจัดทำเป็นสติกเกอร์ไลน์ด้วย เช่น การนำตัวละครจากวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาจัดทำเป็นสติกเกอร์ไลน์ โดยจัดทำออกมาหลายรูปแบบ เช่น 1) สติกเกอร์ไลน์ เงาะกวน 2) สติกเกอร์ไลน์ เงาะกวนตุ๊กตัก 3) สติกเกอร์ไลน์ เงาะกวนตุ๊กตัก 3 4) สติกเกอร์ไลน์ เจ้าเงาะผู้อัปลักษณ์ 5) สติกเกอร์ไลน์ สังข์ทองกลับมาแล้ว 6) สติกเกอร์ไลน์ สังข์ทอง ซึ่งในที่นี้จะยกตัวอย่าง สติกเกอร์ไลน์ เงาะกวนตุ๊กตัก ผู้ผลิต คือ ครีเอเตอร์สติกเกอร์ ดังภาพ

ภาพที่ 1 เเงะกวน ตุ๊กตุ๊ก

ที่มา: ครีเอเทอร์สติกเกอร์, 2567

สติกเกอร์ไลน์จึงเป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมของสื่อวัฒนธรรมประชาานิยมที่สร้างสรรค์ขึ้นทั้งเพื่อการสื่อสาร เป็นช่องทางสร้างรายได้ให้แก่ผู้ผลิต และเป็นตัวช่วยในการแทรกซึมเอามรดกทางวัฒนธรรมเข้าไปซึมซับอยู่ในชีวิตประจำวันของคนในสังคมด้วย

บทสรุป

สังข์ทองเป็นวรรณคดีเก่าแก่ที่ได้รับความนิยมจากคนในสังคมมาอย่างยาวนานต่อเนื่อง กระแสความนิยมทำให้เกิดการนำวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาแปรรูปหรือปรุงใหม่ให้สอดคล้องกับรสนิยมของคนในชาติ รูปแบบจึงมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ทำให้มองเห็นพัฒนาการด้านรูปแบบของวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง ตั้งแต่การเป็นนิทานพื้นบ้าน สู่การเป็นนิทานชาดก กลอนบทละคร ละครนอก วรรณคดีในบทเรียน กระทั่งถึงปัจจุบันอยู่ในรูปของสื่อวัฒนธรรมประชาานิยม 5 รูปแบบ คือ 1) นวนิยาย 2) การ์ตูน

3) บทเพลงร่วมสมัย 4) บทเพลงประกอบละคร 5) สตีกเกอร์ไลน์ ส่วนด้านเนื้อหามีการนำเนื้อหาจากวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาแปรรูป ดังนี้

1. นวนิยาย ผู้ประพันธ์นำเอาตัวละคร คือ นางยักษ์พันธุรัตและเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนางยักษ์มาเล่าใหม่ โดยนำเอาตัวละครและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตัวละครในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ มาเล่าปนกันด้วย จากนั้นใช้จินตนาการเสริมแต่งเป็นเนื้อเรื่องนวนิยายที่เกิดจากการแปรรูปวรรณกรรมคดีเรื่อง สังข์ทอง จึงอยู่ในรูปของแฟนฟิกหรือแฟนฟิกชัน (Fan Fiction) วรรณคดีไทย

2. การ์ตูน เนื้อเรื่องของการ์ตูนมีทั้งที่นำเนื้อหาตอนใดตอนหนึ่งมาจากวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง มาเล่าแบบย่อ ๆ หรือนำเอาเนื้อหาทั้งหมดมาเล่า โดยเก็บรายละเอียดที่สำคัญไว้ครบ จากนั้นก็แทรกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้นเข้าไปด้วย ส่วนการสร้างตัวการ์ตูนมีทั้งสร้างแบบไทยแนวประเพณีและสร้างแบบการ์ตูนญี่ปุ่นผสมผสานเข้ากับการ์ตูนแอนิเมชัน

3. บทเพลงร่วมสมัย มีทั้งนำเอาลักษณะโดดเด่นของตัวละครและเนื้อหาตอนใดตอนหนึ่งมาเรียงร้อยเป็นเนื้อเพลงบางบทเพลงผู้เรียบเรียงแสดงทัศนะของตนเองเข้าไปด้วย บทเพลงจากวรรณคดีนี้จะใช้เพื่อบอกเล่าความรู้สึกทั้งของตนเองและใช้เป็นตัวแทนแสดงความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคม

4. บทเพลงประกอบละคร มี 2 รูปแบบ คือ 1) นำเสนอไปตามแก่นเรื่องหลักคือมุ่งนำเสนอความรักของแม่ที่มีต่อลูกทั้งแม่บังเกิดเกล้าและแม่ที่เลี้ยงดูกระทั่งเติบโต 2) นำเอาเนื้อหามาตีความใหม่ แล้วเล่าใหม่ตามทัศนะของผู้เรียบเรียง มีการปรับเนื้อหาของบทเพลงให้สอดคล้องกับแนวเพลงที่อยู่ในกระแสนิยม ทำให้บทเพลงมีความทันสมัยสอดคล้องไปกับรสนิยมของผู้ฟัง เป็นผลให้กลุ่มผู้ฟังมีความหลากหลายและขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

5. สตีกเกอร์ไลน์ นำเอาตัวละครจากวรรณคดีมาทำเป็นการ์ตูน มีคำหรือข้อความสั้น ๆ แสดงความรู้สึก มีทั้งที่เป็นภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียงสตีกเกอร์ไลน์นี้จะใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน

การแปรรูปวรรณคดีจึงเป็นกระบวนการหนึ่งของการสืบทอดและการสร้างสรรค์วรรณคดีให้ดำรงอยู่ในรูปแบบใหม่ท่ามกลางบริบทใหม่ จุดมุ่งหมายใหม่ โดยยังคงรักษาเนื้อหา ความคิดสำคัญ และคุณค่าของวรรณคดีต้นฉบับไว้อย่างครบถ้วน (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2558: 3) ผลผลิตที่เกิดจากการแปรรูปนี้อาจจะผิดเพี้ยนไปจากวรรณคดีต้นฉบับไปบ้าง แต่ก็เป็นไปได้เพื่อความบันเทิงหรือเพื่อเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ผู้ผลิต ดังที่ ธงชัย แซ่เจี๋ย (2566: 632) กล่าวว่า วัฒนธรรมมีลักษณะเหมือนเหรียญสองด้าน ด้านหนึ่งทำหน้าที่อนุรักษ์เพื่อรักษาความคงตัว ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง และเป็นแบบอย่างสำหรับคนรุ่นหลัง ในขณะที่อีกด้านทำหน้าที่ปรับประยุกต์เพื่อความต่อเนื่องและการอยู่รอด ซึ่งอาจผิดเพี้ยนไปจากเดิมบ้าง ทั้งนี้ ก็เพื่อความบันเทิงมากขึ้น และเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างการรับรู้วรรณคดีอันเป็นวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่สืบไป

รายการอ้างอิง

- กฤษฎา ชีระโกศลพงศ์. (2561). ทุนนิยมโปเกมอน: จากวัฒนธรรมสมัยนิยมญี่ปุ่นสู่การครองอำนาจนำทางวัฒนธรรม. *วารสารธรรมศาสตร์*. 37(3), 39-60.
- กิตติพงษ์ น่วมวิจิตร. (2551). สนุกกับการระบายสี วรรณคดีพื้นบ้านเรื่อง สังข์ทอง. กรุงเทพฯ: เพลิดเพลินการพิมพ์.
- ครีเอเทอร์สติกเกอร์. (2567). *เงาะกวน ตุ๊กตักี้*. สืบค้น 20 มีนาคม 2567, จาก <https://www.line555.com/line.php?id=477>.
- ขมนาด บุญอารีย์. (2555). นิยายภาพ : การตูนสร้างสรรค์เพื่อการอ่าน. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*. 29(1), 111-138.
- ชลลดา ชะบางบอน. (2548). *สังข์ทอง ฉบับการ์ตูน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สกายบุ๊กส์.
- ชิตพงษ์ ตรีมาศ. (2561). การแต่งเพลงละครโทรทัศน์. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 46(4), 100-117.

ณัตตยา เอี่ยมคง และเทวิน ธีระวุฒธิ์. (2564). การพัฒนาสติ๊กเกอร์บนแอปพลิเคชันไลน์ชุด
ครอบครัวเห็ดสีชมพูเพื่อส่งเสริมการขายสินค้าโอท็อปาร์มเห็ดกลางบ้าน จังหวัด
ปทุมธานี. *วิทยาการจัดการวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*. 2(2), 27-35.

ธงชัย แซ่เจี๋ย. (2566). The MasK วรรณคดีไทย: การดัดแปลงวรรณคดีไทยในวัฒนธรรม
ประชานิยม. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 23(1), 612-635.

ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ. (2561). ปฏิบัติการทางวาทกรรมในวัฒนธรรมสมัยนิยมผ่านเพลงลูกทุ่ง
ไทย. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*. 19(36), 74-81.

พรทิพย์ ฉายก็ และจันทนา แก้ววิเชียร. (2561). วิเคราะห์แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาใน
วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่แต่งโดยสลา คุณวุฒิ. *วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร*. 20(1),
87-96.

เฟิน สตุติโอ. (2555). *สังข์ทอง ตอน กำเนิดสังข์ทอง*. กรุงเทพฯ: ศรีสยามพรีนซ์แอนด์แพคค์.

рінฤทัย สัจจพันธุ์. (2551). *สังข์ทอง*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

рінฤทัย สัจจพันธุ์. (2558). *การแปรรูปวรรณกรรม เล่ม 3 : วรรณกรรมแปรรูปและหนังสือ
อิเล็กทรอนิกส์*. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.

วิภา กงกะนันทน์. (2561) *กำเนิดนวนิยายในประเทศไทย ประวัติวรรณคดีไทยสมัยใหม่*.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2567). *สื่อวัฒนธรรมประชานิยม*. สืบค้น 1 เมษายน 2567, จาก
[egacy.orst.go.th/? knowledges=วัฒนธรรมประชานิยม-๕-มกรา](https://egacy.orst.go.th/?knowledges=วัฒนธรรมประชานิยม-๕-มกรา).

อลินา. (2563). *แม่รักยักษา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์บุ๊กเซ็นเตอร์.

รายการอ้างอิงบทเพลง

จีว สกุนชัย. (2567). *รจนาเอย*. สืบค้น 15 มีนาคม 2567, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=Y4AfdxIw5AM>.

ธนภัทร ดิษฐไชยวงศ์ และสุรศักดิ์ สุวรรณวงษ์. *ลิขิตฟ้า รจนาจำให้*. สืบค้น 15 มีนาคม 2567,
จาก <https://www.youtube.com/watch?v=xBSW-5h0sCl>.

- นิตา ลลดา (2567). **รจนา**. สืบค้น 15 มีนาคม 2567, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=9MvldJqQgA0>.
- วงสไป. (2567). **รจนากับเงาะ**. สืบค้น 15 มีนาคม 2567, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=M3u4WY6FhJE>.
- หนุ่ม เมืองเขม และน้ำค้าง ชไมพร. (2567). **สังข์ทองลงใจรจนา**. สืบค้น 15 มีนาคม 2567, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=8qviJAd1vLk>.
- แอน มิตรชัย. (2567). **สังข์ทองลูกแม่**. สืบค้น 15 มีนาคม 2567, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=DWCszaP2o2U>.